

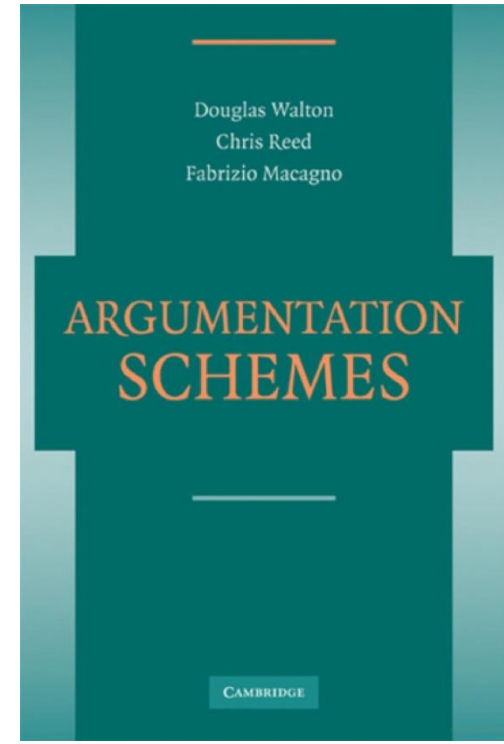
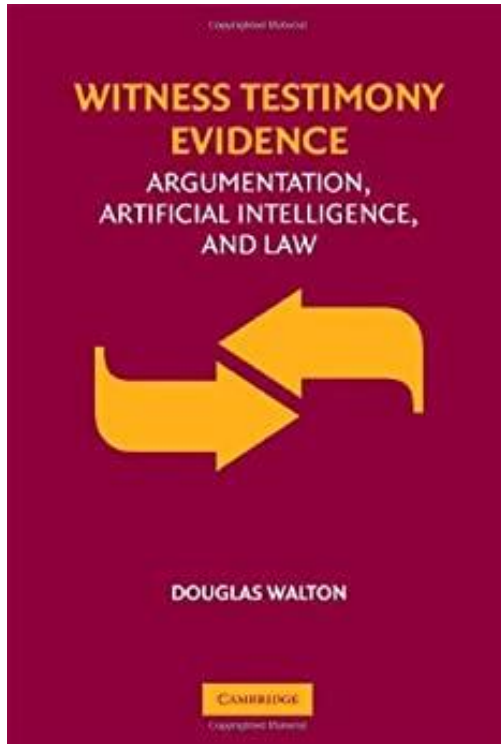
الگوهای فسخ‌پذیر در فقه و علوم اسلامی: نقل احادیث، اخبار و اقوال

علی فرجامی

تاریخ منطق در جهان اسلام

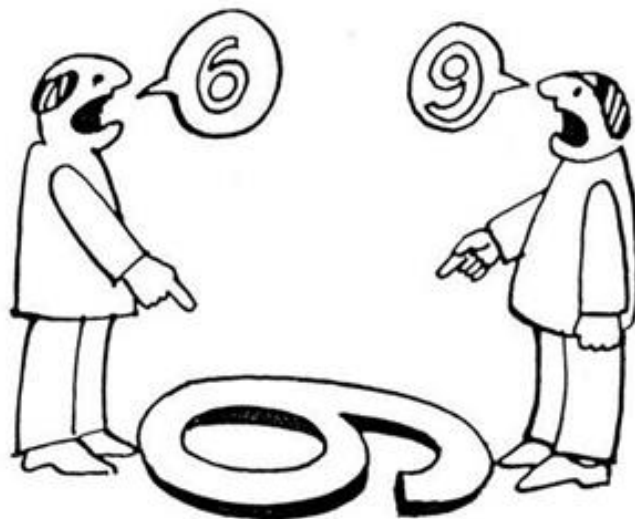

تقديم به داگلاس والتون

" استدلال جدلی در پاسخ یا با پیشدستی نسبت به یک اختلاف نظر واقعی یا متصور رخ می‌دهد. این پدیده، زمانی به وجود می‌آید که فردی شروع به دفاع کردن از دیدگاهی می‌کند که به نظرش می‌رسد مورد قبول دیگران نیست. نه تنها نیاز برای استدلال جدلی، بلکه مقدماتی که یک استدلال جدلی باید بر آن استوار باشد و همچنین ساختار استدلال جدلی به یک زمینه بافتاری وابسته است که در آن شک، مخالفت احتمالی و شاید مخالفتها و ادعاهای متقابل در آن رخ می‌دهد"

[F. van Eemeren, B. Verheij,
Chapter 1 of
Handbook of Formal Argumentation, 2018].

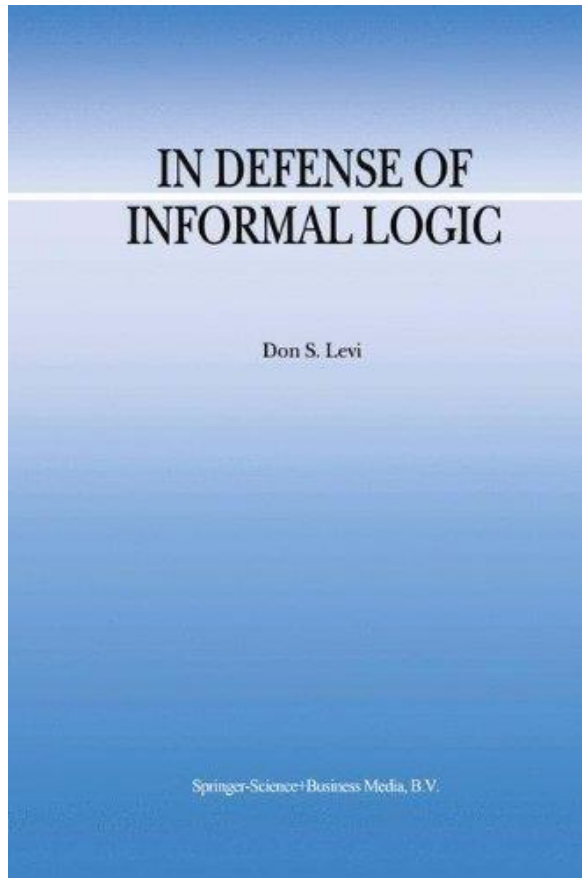

"استدلال جدلی یک کنش اجتماعی و گفتاری از سنخ استدلال‌آوری است که با قرار دادن منظومه‌ای از شواهد برای مجاب (یا رد کردن) یک دیدگاه در برابر یک داور معقول، به دنبال افزایش (یا کاهش) مقبولیت آن دیدگاه جدلی برای شنوندگان یا خوانندگان است"

منطق غیر صوری

- درستی استدلال تنها به ساختار صوری استنتاج وابسته نیست

دو خواستگاه

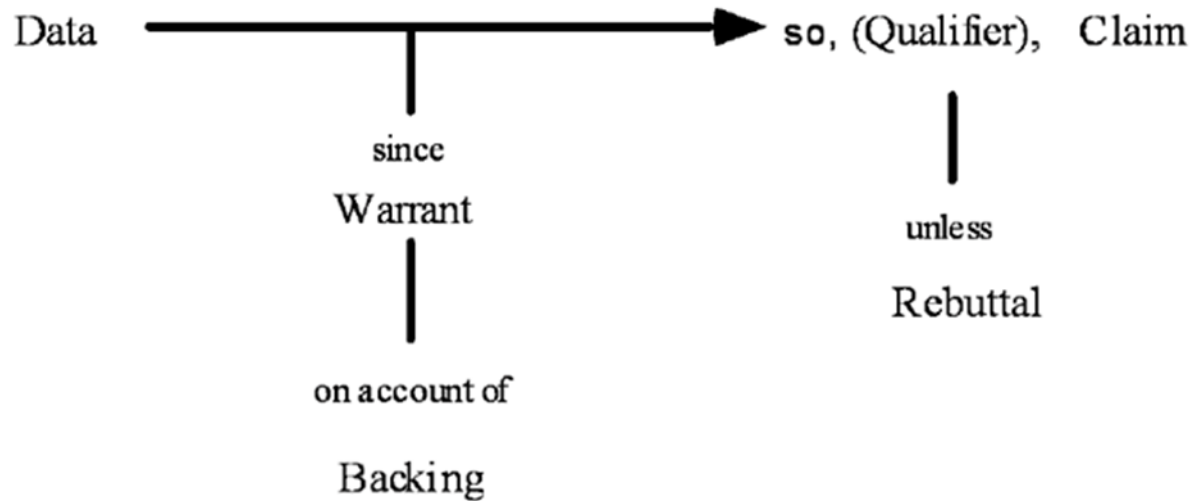
- نظریه استدلال جدلی
- تفکر انتقادی

دو ویژگی متمایزکننده منطق غیر صوری

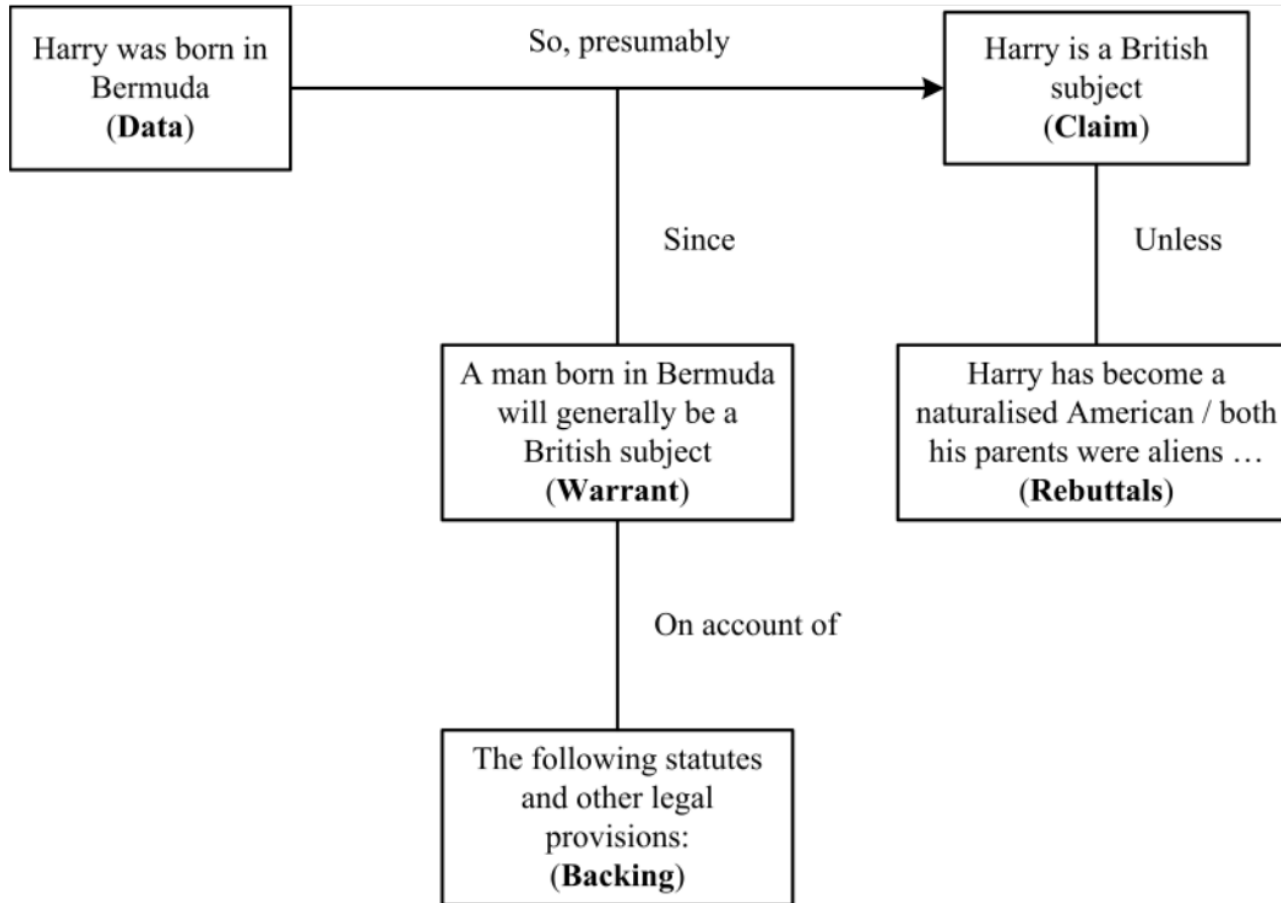
- تعریف فرایندی صدق (گفت و گوی جدلی)
- فسخ‌پذیری (در مقدمات، نتیجه، استدلال)

طرحواره تولمین

مفهوم گواهی و پشتیبان

- *The uses of Argument [1958]*

• *The uses of Argument [1958]*

الگوهای فسخ‌پذیر

- ضابطه‌مند کردن استدلال فسخ‌پذیر:
- در چه جایگاهی؟
- ملاک و معیار برای مقبولیت؟
- نقاط ضعف و آسیب هر استدلال؟

راه حل: کلیشه‌های والتون

الگوهای فسخ پذیر

- کلیشه‌های والتون:
- عناصر اصلی:
- صورت بندی استنتاج مقبول جدلی
- پرسش‌های چالشی مربوط به هر صورت بندی

لیست جامعی از کلیشه‌های متعدد با کاربردهای متفاوت

اعتبارِ حجتی
احادیث
شیعہ

تبیان: اولیٰ و ثانیہ

پروفیسر محمد سعید عثمانی

نقل اخبار

• **فسخ‌پذیری در نقل اخبار:**

• **در صدور خبر:**

• اینکه آیا خبر در مسیر دریافت و انتقال دچار مشکل هست یا نه؟ (زنجیره راویان مورد وثوق هست؟)
و آیا اصلاً رویدادی (فعل یا گفتاری) بوده؟

• **در جهت صدور خبر:**

• آیا جهاتی از رویداد گزارش شده بر راوی مخفی شده یا نه؟ (مثل تقیه یا یک رویداد نمایشی در برابر راوی)

• **در دلالت خبر:**

• آیا ظاهر آنچه روایت شده (ظهور کلام)، مطابق با حقیقت رویداد است یا نه؟

کلیشه‌ها: گواهی فرد آگاه/شاهد/خبره

• کلیت کلیشه‌ها:

- اتکای به گزارش یک منبع
- عدم تخصص در خصوص مطلب گزارش شده/عدم امکان اطلاع بر مطلب گزارش شده

• انواع کلیشه‌ها:

- گواهی فرد آگاه به مسأله/گواهی شاهد
- نظر فرد خبره

گواهی فرد آگاه به مسأله

- مقدمه اصلی: منبع الف در موقعیتی است که چیزهایی را که در حوزه موضوعی مشخص د هستند - که د شامل گزاره آ است - می داند.
- مقدمه فرعی: الف بیان می کند که گزاره آ درست (غلط) است
- نتیجه: آ درست (غلط) است

گواهی فرد آگاه به مسأله

- مثال‌های احتمالی:
 - روایت یک راوی حدیث
 - روایت مطالب تاریخی و قرائن
 - فهم فقهای متقدم (یا راوی) از یک روایت (یا کلام) در صورتی که کاشف از فهم مردم آن عصر از چنان بیانی باشد (بیان نظر استاد)
 - بیان یا برخورد متشرعه یا فقهاء نسبت به یک امر در یک زمان که کاشف از فضای حاکم و فرهنگ حاکم بر جامعه شیعه باشد

گواهی فرد آگاه به مسأله

• مثال‌های احتمالی (ادامه):

- قول لغوی به نحو گزارش از استعمال یک لفظ در یک معنا در میان اهل آن لغت
- جرح و تعدیل (توثیق و تضعیف) روایت در صورتی که منعکس کننده برخورد عملی اصحاب و جامعه شیعه با یک راوی یا کتاب در یک زمان باشد
- گزارش یک شخص نسبت به توضیح یا تبیینی که استادش سر مجلس درس داشته (مخصوصاً نسبت به عباراتی که نوشته و تدریس کرده است یا نسبت به نظری که ابراز کرده و از او نقل شده است)
- نقل و روایت یک قرائت از قراءات قرآن که منعکس کننده تواتر میدانی آن قرائت در جامعه اسلامی باشد

گواهی فرد آگاه: پرسش‌های چالشی

• اول: آیا شخص **الف** در موقعیتی هست که بداند آیا گزاره خاص **آ** درست (غلط) است؟

• دوم: آیا شخص **الف** منبعی صادق (قابل اعتماد) است؟

• سوم: آیا شخص **الف** اظهار قطعی کرده که **آ** درست (غلط) است؟

روایت: پرسش‌های چالشی

- اول: آیا راوی **الف** در طبقه‌ای هست که می‌توانسته آن روایت را از مروی عنه نقل کرده باشد؟
- دوم: آیا راوی **الف** توثیق، مدح یا توصیفی دارد یا مجهول است؟ آیا راوی **الف** جرحی (تضعیفی) دارد؟
- سوم: آیا عین عبارت، منتقل شده یا نقل به معنا شده؟
- چهارم: آیا عبارت، نص است یا ظاهر؟

گواهی شاهد

- مقدمه در موقعیتِ دانستن: شاهد **د** در موقعیتی است که می‌داند آیا گزاره **الف** درست است یا نه.
- مقدمه حقیقت‌گویی: شاهد **د** حقیقت را (آنگونه که می‌داند) می‌گوید.
- مقدمه اظهار: شاهد **د** بیان می‌کند که گزاره **الف** درست (غلط) است.
- نتیجه: گزاره **الف** محتمل است که درست (غلط) در نظر گرفته شود.

گواهی شاهد

- مثال های احتمالی:
- شهادت شاهد در دادگاه
- شهادت شهود جرح و تعدیل

گواهی شاهد: پرسش‌های چالشی

- اول: آیا آنچه شاهد گفته، سازگاری درونی دارد؟
- دوم: آیا آنچه شاهد گفته، با حقایق دانسته شده (بر مبنای مدارک، صرف‌نظر از آنچه شاهد برای ادای آن دعوت شده) سازگار است؟
- سوم: آیا آنچه شاهد گفته، با آنچه شاهدان دیگر (مستقلاً) شهادت داده اند، سازگار است؟
- چهارم: آیا می‌توان نوعی سوگیری به شاهد نسبت داد؟
- پنجم: گزاره الف اظهار قطعی شده توسط شاهد، چقدر موجه است؟

نظر فرد خبره

- مقدمه اصلی: منبع الف یک کارشناس در حوزه د شامل گزاره آ است.
- مقدمه فرعی: الف اظهار قطعی می‌کند که گزاره آ درست (غلط) است.
- نتیجه: گزاره آ درست (غلط) است.

نظر فرد خبره

مثال‌های احتمالی:

- فهم فقیه از یک روایت (در صورتی که مستند به خبرویت او باشد)
- نسبت دادن یک قول به یک عالم (بر اساس فهم نسبت دهنده از محتوای نظر)
- تفسیر یک عالم نسبت به قول عالم دیگر
- تحلیل عالم لغوی نسبت به یک لغت
- نظر رجالی یا فهرستی یک متخصص رجال یا فهرست متقدم نسبت به یک راوی یا نسخه از کتاب

نظر فرد خبره: پرسش‌های چالشی

• سوالات مربوط به تخصص خبره:

الف به عنوان یک منبع خبره، چقدر معتبر است؟

• چه مدارک، دوره‌های تخصصی یا گواهی‌هایی توسط شخص **الف** دریافت شده است؟

• آیا شهادت سایر اهل خبره در آن حوزه، صلاحیت شخص **الف** را تأیید می‌کند؟

• سوابق و مهارت‌های شخص **الف** در حوزه **د** چیستند؟

نظر فرد خبره: پرسش‌های چالشی

- سوالات مربوط به نظر خبره:
شخص الف چه چیزی را اظهار صریح کرده که گزاره آ از آن برمی آید؟
- آیا گزاره آ به عنوان نقل مستقیم توسط شخص الف مطرح شده است؟ آیا منبعی برای این نقل قول بیان شده است و می توان اثبات کرد که واقعاً شخص الف گزاره آ را بیان کرده است؟
- اگر شخص الف دقیقاً گزاره آ را مطرح نکرده است، آن وقت شخص الف دقیقاً چه چیزی را اظهار صریح کرده است و گزاره آ چگونه از آن به دست می آید؟
- آیا آنچه که شخص الف مطرح می کند، واضح است؟ اگر نه، آیا فرآیند تفسیری که در آن از نظر شخص الف برای گزاره آ استفاده شده است، قابل قبول است؟ آیا تعبیر دیگری عقلاً محتمل هستند؟ آیا ممکن است قیود مهمی واگذاشته شده باشد؟

نظر فرد خبره: پرسش‌های چالشی

- سوالات مربوط به حوزه تخصص:

الف به عنوان یک منبع خبره، چقدر معتبر است؟

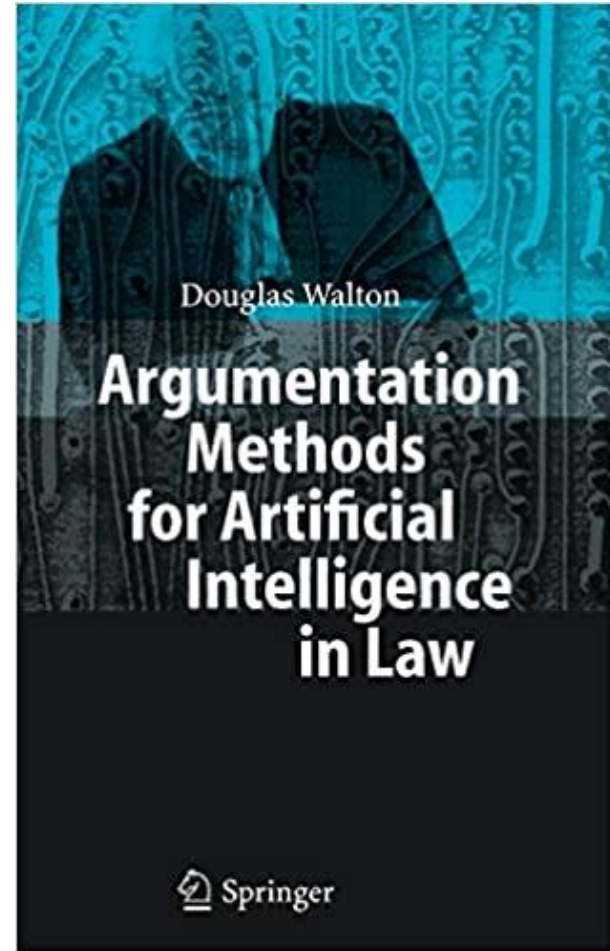
- آیا حوزه کارشناسی مورد تقاضا، یک حوزه مشخص فکری است یا یک حوزه مهارت فنی است که پشتوانه ادعای مطرح شده است؟

- اگر شخص **الف**، خبره در یک حوزه نزدیک به حوزه ای باشد که مناقشه در آن مطرح شده است، این دو حوزه به چه میزان به هم نزدیک هستند؟

نظر فرد خبره: پرسش‌های چالشی

- سوالات مربوط به قابل اعتماد بودن خبره:
- آیا شخص **الف**، یک منبع قابل اعتماد است؟
- آیا شخص **الف** دارای سوگیری خاصی نیست؟
- آیا شخص **الف** صادق است؟
- آیا شخص **الف** فردی وظیفه شناس و دقیق است؟

- سوالات مربوط به سازگار بودن نظرات کارشناسی:
- آیا گزاره **آ** با آنچه کارشناسان دیگر اظهار صریح می کنند، سازگار است؟
- آیا گزاره **آ** در حوزه **د** مورد توافق همگانی است؟
- اگر نه، آیا شخص **الف** می تواند توضیح دهد که چرا چنین نیست (مورد توافق همگانی نیست)، و بیان کند چرا شواهد خوبی برای باور به گزاره **آ** داریم؟

Can you give me one example in this format : Argument from position to know
Premise: a is in a position to know whether A is true or false.
Assertion premise: a asserts that A is true ([or] false). Conclusion: A may plausibly be taken to be true ([or] false).

- Sure, here is an example of an argument from position to know:
- Argument from position to know: **Premise:** Jane is a medical doctor who has completed her residency in neurology. **Assertion premise:** Jane asserts that stroke patients should be treated with aspirin within 24 hours of the onset of symptoms. **Conclusion:** It may plausibly be taken that stroke patients should be treated with aspirin within 24 hours of the onset of symptoms.
- In this argument, the premise is that Jane is in a position to know about the appropriate treatment for stroke patients based on her medical training and expertise. The assertion premise is that Jane asserts that stroke patients should be treated with aspirin within 24 hours of the onset of symptoms. Based on these premises, the conclusion is that it may plausibly be taken that stroke patients should be treated with aspirin within 24 hours of the onset of symptoms.
- This argument relies on the idea that Jane's position as a medical doctor gives her expertise and knowledge about the appropriate treatment for stroke patients, and that her assertion about the appropriate treatment can be taken as a reliable and credible source of information.

can you find Walton schemes in the following text: If someone acts without recourse to either ijtihād or taqlīd, his acts are invalid (bāṭil) if they are not in accordance with the actual ruling that applies to him, or the opinion of the jurist whom he presently follows

- Based on the text you provided, it appears that the following Walton schemes are being used:
- **The argument from expert testimony:** The text states that individuals can follow the legal verdicts of a trusted jurist who is qualified to deduce the divine laws from their sources.
- **The argument from the impracticality of personal deduction:** The text mentions that it is difficult and time-consuming for most individuals to personally deduce the laws from their original sources, so they instead follow a trusted jurist.
- **The argument from the necessity of following a qualified expert:** The text implies that it is necessary for individuals to follow a qualified jurist in order to know and understand the divine laws and apply them in their lives.
- **The argument from the invalidity of acts not in accordance with the ruling or the opinion of a qualified expert:** The text states that acts without recourse to either personal deduction or following a qualified expert are invalid if they do not align with the applicable ruling or the opinion of the jurist being followed.

نتیجه‌گیری

- کلیشه‌های والتون سازوکاری برای شناسایی استدلال‌های فسخ‌پذیر در متون فقهی و تاریخی
- بومی‌سازی کلیشه‌های والتون
- رده‌بندی عناصر مفهومی و استنتاجی در کلیشه‌های والتون